

KAZIMIERZ ZABIEROWSKI, ALEKSANDER W. KOSTECKI

CHARAKTERYSTYKA WARUNKÓW EKONOMICZNYCH DLA PRODUKCJI SADOWNICZEJ W WOJEWÓDZTWIE NOWOSĄDECKIM*

Podkreślając znaczenie warunków ekonomicznych dla rozwoju produkcji sadowniczej przeprowadzono ich klasyfikację. Szczególną uwagę zwrócono na czynniki kształtujące popyt na owoce. Omówiono rolę spółdzielczości ogrodniczej w stymulowaniu rozwoju sadownictwa.

I. WSTĘP

Produkcja sadownicza, podobnie jak i inne gałęzie produkcji rolniczej, uzależniona jest w znacznej mierze od warunków, w jakich się odbywa. Liczne i obustronne są powiązania ze środowiskiem przyrodniczym. Ale sam fakt występowania na jakimś obszarze sprzyjającego dla sadownictwa klimatu, warunków glebowych, ekspozycji terenu itp. nie stanowi dla gospodarującego w rolnictwie wystarczającego argumentu do podjęcia decyzji o rozpoczęciu produkcji sadowniczej. Warunki przyrodnicze określają możliwości produkcyjne w sadownictwie i stanowią podstawę do wyznaczenia terenów korzystnych dla tej specyficznej gałęzi produkcji rolniczej. Można przyjąć, że są to czynniki o dużym stopniu stabilności, które w odpowiednim czasie zostają przez człowieka wykorzystane, w zależności od kształtowania się pozostałych czynników decydujących o procesie produkcyjnym w rolnictwie. Tak w skali kraju, jak i na terenie województwa

---

* Opracowanie referowane na konferencji Komitetu Zagospodarowania Ziemi Górskich PAN w dniu 17 IX 1979 r. w Podegrodzie, częściowo zaktualizowane.

nowosądeckiego nasadzenia drzew owocowych zajmują tylko część obszarów o warunkach korzystnych dla upraw sadowniczych [1, 7]. Wskazuje to na rezerwy umożliwiające dalszy rozwój sadownictwa.

Decyzję o wyborze, które z rejonów o korzystnych warunkach przyrodniczych mają być objęte produkcją sadowniczą, winno się podejmować w oparciu o analizę warunków ekonomicznych. Dotyczy to oczywiście towarowych sadów i plantacji jagodowych, z których owoce przeznaczone są głównie na zaopatrzenie ludności miejskiej, na przetwórstwo oraz na eksport. Owoce na samozaopatrzenie są produkowane w sadach przydomowych i ogrodach działkowych, często nawet w mniej sprzyjających warunkach przyrodniczych. Istnieje bowiem w tym przypadku — jak podkreśla P i e n i ą ż e k [7] — możliwość odpowiedniego do warunków doboru gatunków i odmian drzew i krzewów owocowych oraz stosowania nawet bardziej kosztownych zabiegów, nieopłacalnych w sadach produkcyjnych.

Produkcja sadownicza ma na celu zaspokojenie określonych potrzeb żywnościowych człowieka. Istnienie tych potrzeb jest wiodącym czynnikiem dla podjęcia decyzji przez gospodarującego w rolnictwie o rozpoczęciu produkcji sadowniczej lub jej rozwoju. Pomiedzy konsumentem a producentem wytwarza się cały łańcuch różnego rodzaju uwarunkowań sprzyjających względnie utrudniających tak produkcję, jak i konsumpcję. Uwarunkowania będące pochodzenia antropogenicznego można w większości zaliczyć do grupy warunków ekonomicznych.

Warunki ekonomiczne produkcji sadowniczej mają różny charakter. Można je podzielić na ogólne — decydujące o potrzebie rozwoju tej gałęzi gospodarki i szczegółowe — ułatwiające realizację poszczególnych faz produkcji i obrotu. Z punktu widzenia gospodarującego te ostatnie mogą dotyczyć układów wewnątrz gospodarstwa bądź też poza nim. Poszczególne czynniki ekonomiczne nie działają w oderwaniu od siebie. Dlatego też ważne są odpowiednie proporcje między nimi i równomierny rozwój, by w kompleksowym ich oddziaływaniu nie występowały zaburzenia.

Produkcja sadownicza jest równocześnie specjalistyczną gałęzią rolnictwa, przy której szczególną rolę odgrywa fachowe przygotowanie producentów, zdobyte w trakcie wieloletnich własnych doświadczeń oraz przez odpowiednie szkolenia. Właśnie na terenie województwa nowosądeckiego wyraźna jest rola tego elementu w przestrzennym układzie produkcji sadowniczej i osiągniętych przez nią wynikach.

II. WYBRANE WSKAŹNIKI CHARAKTERYZUJĄCE STAN SADOWNICTWA W WOJEWÓDZTWIE NOWOSĄDECKIM

Województwo nowosądeckie uznane zostało za bazę sadowniczą o charakterze ponadregionalnym. W 1979 roku owoce stanowiły 5,8% produkcji globalnej rolnictwa, liczonej według cen 1976/77. W produkcji towarowej województwa w tym samym roku ich udział wynosił aż 13,0%. Analogiczne wskaźniki dla kraju wynosiły kolejno 2,6 i 4,0%. Z faktu ukształtowania się ponadregionalnej bazy sadowniczej płyną poważne zadania dla województwa. Powinno to znaleźć swój wyraz w nastawieniu produkcyjnym rolnictwa i pełniejszym wykorzystaniu sprzyjających warunków przyrodniczych. Wyznacznikiem zakresu i poziomu produkcji w tej sytuacji nie mogą być tylko potrzeby miejscowej ludności. Region ten musi też dostarczać nadwyżek w owocach świeżych i ich przetworach dla innych województw oraz na eksport.

Sady o powierzchni powyżej 0,1 ha zajmowały w 1976 roku w województwie nowosądeckim 9,1 tys. ha, co zapewniało szóste miejsce w kraju, po województwach: radomskim (39,4 tys. ha), lubelskim (14,6 tys. ha), tarnobrzeskim (12,7 tys. ha), skierniewickim (12,2 tys. ha) i stołecznym warszawskim (11,0 tys. ha). Na powierzchni tej znajdowało się ponad 2 mln drzew owocowych, z których w 1976 roku osiągnięto zbiory owoców w wysokości 66 tys. ton [8]. Był to zbiór wyjątkowo wysoki. W innych latach kształtował się on znacznie niżej, np. w 1979 r. 46 tys. ton, a w 1980 r. 48 tys. ton [9].

W okresie ostatnich lat daje się zauważyć w województwie zmniejszenie powierzchni sadów. W roku 1980 znajdowało się już tylko 8,3 tys. ha sadów, czyli w stosunku do 1976 roku o 800 ha mniej [9]. Wymienione różnice mogą być spowodowane zmianami metodycznymi w sposobie przeprowadzania spisu rolnego. W pewnym zakresie jest to jednak wynik likwidacji starych sadów ekstensywnych i intensyfikowania produkcji w nowo zakładanych [3].

Charakterystycznym dla województwa wskaźnikiem jest wysoki udział owoców w strukturze towarowej produkcji roślinnej. Jeżeli wskaźnik ten dla kraju w 1976 roku wynosił tylko 8,9%, to w woj. nowosądeckim aż 62,7%. Świadczy to o wyraźnym nastawieniu wielu gospodarstw na produkcję sadowniczą. Wartość globalnej produkcji owoców w 1976 roku w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w województwie wynosiła 1020 zł, co w stosunku do łącznej wartości produkcji globalnej roślinnej i zwierzęcej 18 800 zł stanowiło 5,4%. Wartość produkcji towarowej owoców w przeliczeniu na 1 ha sadów wyniosła w tym czasie około 26 tys. zł, gdy średnio cała towarowa produkcja rolnicza w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych około 6 tys. zł. Należy więc stwierdzić, że sady przyczyniają się do wzrostu towarowości rolnictwa nowosądeckiego. Aktualnie ponad 80%

produkcji globalnej owoców przechodzi przez skup uspołeczniony, co jest w dużym stopniu związane z rozwiniętą na tym terenie wieloletnią kontraktacją.

Nasilenie produkcji sadowniczej nie jest równomierne na terenie całego województwa. Jest to uwarunkowane zróżnicowaniem przyrodniczym [1] i stopniem wykorzystania możliwości produkcyjnych.

W 1976 roku łączna powierzchnia sadów w 12 gminach była wyższa od 200 ha. Udział sadów w powierzchni użytków rolnych wahał się w nich od 1,7% w Grybowie do 18,0% w Jodłowniku. W takich gminach, jak Łososina Dolna, Łącko, Łukowica, Podegrodzie i Jodłownik udział sadów był większy niż 10% użytków rolnych [8].

Podobnie i w 1980 r. główna baza sadownicza mieściła się w 12 gminach, przy czym zwiększył się w nich udział sadów liczony do powierzchni użytków rolnych. Spośród tych gmin najniższy udział sadów był w Grybowie i Gorlicach (2,3%), a najwyższy w gminie Łącko (21,3%) [9]. Szczegółowsze dane zawiera tabela 1.

Tabela 1 — Table 1

Średnia wielkość gospodarstw indywidualnych w gminach o nasileniu produkcji sadowniczej w 1980 r.

Mean size of private farms in village groups where fruit-growing is common (1980)

Gmina Village group	Udział sadów w % użytków rolnych Percentage of orchards in agri- cultur land	Wielkość gospodarstwa w ha Size of farm in ha	
		powierzchni ogólnej total superfcy	użytków rolnych agricultural land
Łącko	21,3	4,65	2,90
Jodłownik	20,1	3,48	2,87
Podegrodzie	17,4	2,97	2,47
Łukowica	16,5	4,06	2,87
Łososina Dolna	12,7	3,75	2,85
Stary Sącz	6,6	3,06	2,29
Laskowa	5,1	5,17	3,17
Chelmiec	4,3	2,99	2,31
Limanowa	3,6	3,77	2,63
Korzenna	2,8	4,22	3,44
Gorlice m. i w.	2,3	2,98	2,49
Grybów m. i w.	2,3	3,55	2,70

Należy nadmienić, że jeszcze wyższy stopień zróżnicowania miałyby miejsce wówczas, gdyby analogiczne dane zestawili w przekroju poszczególnych wsi.

Istnieje wyraźna koncentracja upraw sadowniczych, szczególnie go-

spodarstw o dużych tradycjach w tym zakresie. Rozwój sadownictwa w województwie związany jest nie tylko z tymi tradycyjnymi rejonami, lecz sady i plantacje jagodowe zostają stopniowo wprowadzane na nowe tereny.

III. CZYNNIKI KSZTAŁTUJĄCE POPYT NA OWOCE

Analizując perspektywy rozwojowe sadownictwa nasuwają się pytania, czy istnieje potrzeba dalszego wzrostu produkcji sadowniczej na terenie woj. nowosądeckiego; czy określone warunki ekonomiczne są tego rodzaju, by zainteresować producentów w pełniejszym wykorzystywaniu sprzyjających warunków przyrodniczych. W pierwszym rzędzie należy tu wziąć pod uwagę zmiany w kształtowaniu się popytu na owoce. Popyt ten będzie wynikiem zaspokajania potrzeb ludności miejscowej i czasowo przebywającej na terenie województwa, zapewnienia masy surowcowej dla przemysłu przetwórczego, a także uczestnictwa w pokryciu potrzeb ogólnokrajowych w zakresie owoców i ich przetworów tak na spożycie, jak też na eksport.

Owoce stanowią jeden z ważnych składników w odżywianiu się człowieka. Jednak ich spożycie nie jest jeszcze w naszym kraju na właściwym poziomie. Według danych GUS w 1977 r. przypadało na 1 mieszkańca 29 kg owoców, łącznie z przetworami. Jakkolwiek szacunki oparte na badaniu budżetów rodzinnych są wyższe (37 kg), to jednak jest to tylko poziom odpowiadający normie spożycia B. Według normy C na 1 mieszkańca przypadać powinno 56 kg owoców świeżych i ich przetworów, a normy docelowej D — 69 kg. Obecnie więc spożycie owoców stanowi zaledwie 50% normy D [5]. Wskazuje to na potrzebę dalszego wzrostu produkcji sadowniczej wszędzie tam, gdzie istnieją ku temu sprzyjające warunki przyrodnicze.

Przyjmując optymalny poziom spożycia owoców według normy D obliczono w sposób uproszczony skalę potrzeb dla ludności zamieszkałej na terenie województwa nowosądeckiego. Według danych z roku 1976 województwo zamieszkiwało 604 tys. osób, z czego 194 tys. w miastach. Do tego doliczyć należy 11 586 tys. osobodni ludności czasowo przebywającej w ramach różnego rodzaju form turystyki i wypoczynku. Łączne zapotrzebowanie na owoce dla ludności stałej i okresowej, przy uwzględnieniu wyżej podanej normy spożycia, wynosi ok. 44 tys. ton. Tymczasem szacunkowe spożycie w 1976 r. było w województwie znacznie niższe i wynosiło zaledwie 15,1 tys. ton, z czego 6,8 tys. ton to samozaopatrzenie ludności wiejskiej. Z powyższego wynika, że nawet w roku urodzaju owoców ludność województwa zużywa na spożycie zaledwie 34% normy przy-

jętej dla poziomu D. Taka sytuacja przemawia za koniecznością rozwoju produkcji sadowniczej w analizowanym województwie.

Dalszym czynnikiem kształtującym popyt na owoce jest ich przetwórstwo. Na terenie woj. nowosądeckiego działają Podhalańskie Zakłady Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego, posiadające dwie duże przetwórnie w Nowym Sączu i Tymbarku. Przetwórstwem zajmuje się również Wojewódzka Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska w Nowym Sączu, posiadająca dwa zakłady: Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego w Nowym Sączu oraz Wytwórnę Win i Przetwórnę Owoców w Nowym Targu. Przerób owoców w tych zakładach obliczono w 1976 r. na ok. 31 tys. ton, na co składał się skup z terenu województwa w ilości ok. 26 tys. ton oraz ok. 5 tys. ton import z innych województw [6]. Import ten był spowodowany brakami asortymentowymi owoców w bazie lokalnej, częściowo zaś wynikał z wieloletnich umów zawartych w latach nieurodzaju.

Realizacja programu rozwoju przetwórstwa zakładającego wzrost zdolności przerobowej do 48 tys. ton w 1990 roku zwiększy zapotrzebowanie na owoce. Dodatkową możliwość zbytu owoców przemysłowych stwarza sąsiedztwo zakładów zlokalizowanych w woj. krośnieńskim, o zdolności przerobowej 21 tys. ton przy słabo rozwiniętej tam bazie surowcowej. Do przetwórni w Jaśle i w Korczynie sprowadza się rocznie ok. 15 tys. ton owoców, w czym mogłoby w znacznym stopniu partycypować sadownictwo nowosądeckie, gdyż są to odległości nie przekraczające 100 km.

Dokonujące się korzystne zmiany w jakościowej produkcji owoców na terenie woj. nowosądeckiego zwiększają możliwości eksportowe, a szczególnie na teren sąsiedniej Słowacji. Eksport wynoszący w 1979 roku 408 ton owoców może być znacznie zwiększony, nie mówiąc już o eksporcie różnego rodzaju przetworów owocowych.

Z powyższych rozważań wynika, że rozwój produkcji sadowniczej w woj. nowosądeckim ma pełne uzasadnienie, gdyż zbyt na owoce i ich przetwory może być zwielokrotniony, jeżeli równocześnie ulegnie poprawie jego organizacja. Dlatego też w programach rozwoju sadownictwa na terenie województwa słusznie zakłada się 2-krotny wzrost produkcji i 2,5-krotny wzrost skupu owoców do 1990 roku. Powodzenie w realizacji tych zamierzeń zależy będzie od sprzyjających warunków ekonomicznych zewnętrznych i wewnętrznych, jakie będą miały gospodarstwa specjalizujące się w produkcji sadowniczej.

IV. CZYNNIKI WARUNKUJĄCE ROZWÓJ SADOWNICTWA

Sam fakt istnienia większego popytu od podaży nie jest jedynym czynnikiem stymulującym zwiększenie produkcji owoców. Sprzyjające warunki muszą zaistnieć we wszystkich ogniwach mających wpływ na decyzję

o podjęciu produkcji, jej prowadzeniu i zbycie wytworzonych artykułów. Takie warunki istniały w ubiegłych okresach i spowodowały, że region sądecki odgrywa tak poważne znaczenie w produkcji owoców i posiada w tym zakresie duże tradycje.

Początki produkcji sadowniczej na tym terenie to wiek XIV, a sadownictwo towarowe datuje się od czasów założenia przez Hercoga pierwszych większych sadów w Łącku, skąd rozszerzało się ono na inne miejscowości [4]. Już w 1900 roku zebrano w Łącku 60 t śliwek, a w 1923 roku 300 t śliwek i 300 t jabłek. Produkcja owoców przynosiła w tym czasie znaczne dochody, głównie dzięki produkcji śliwowicy. Przed pierwszą wojną światową dochód brutto z 1 ha sadu wynosił około 200 dolarów. W 1937 roku w ówczesnym powiecie nowosądeckim sady zajmowały 3376 ha z 420 tys. drzew. Rozwój sadownictwa szczególnie szybko postępował po drugiej wojnie światowej i rozszerzał się na sąsiednie tereny. W 1960 roku sadownictwo obejmowało w ówczesnym powiecie nowosądeckim 1,4 mln drzew oraz 83 ha plantacji jagodowych, a w powiecie limanowskim 1,1 mln drzew i 80 ha plantacji jagodowych. Produkcja z tych sadów wynosiła wówczas 39 tys. ton.

Dynamiczny rozwój nowoczesnego sadownictwa rozpoczął się na omawianym terenie około roku 1965. Zaczęto wówczas na szerszą skalę zakładać sady jabłoniowe typu intensywnego i plantacje porzeczek. Sady te zaczęły owocować w latach 1971—1972, przynosząc z 1 ha zbiór w ilości 20—25 t, przy średniej z całej powierzchni upraw sadowniczych około 7 t

Sadownictwo będące jedną z gałęzi produkcji rolniczej podlega tym samym prawidłowościom co i inne gałęzie. Przebieg procesu gospodarczego jest uwarunkowany z jednej strony stanem środków działania i technik wytwórczych, z drugiej zaś strony charakterem otoczenia ekonomicznego, jakie tworzą jednostki organizacyjne uczestniczące w procesie podziału produkcji i odnowy czynników produkcji. W skład czynników produkcji zaliczane są: ziemia, praca żywa i praca uprzedmiotowiona, czyli środki trwałe i środki obrotowe.

Warunkiem nowoczesnego rolnictwa jest produkowanie na odpowiednio większych arealach, przy wysokim stopniu mechanizacji prac. Tymczasem rolnictwo nowosądeckie jest bardzo rozdrobnione. We władaniu gospodarstw indywidualnych znajduje się ok. 96% użytków rolnych i ok. 97% powierzchni sadów. Średnia wielkość gospodarstwa indywidualnego wynosiła w 1980 r. w województwie nowosądeckim 4,13 ha powierzchni ogólnej, 3,00 ha użytków rolnych i 2,1 ha gruntów ornych.

Dla lepszego naświetlenia tego zagadnienia zestawiono w tabeli 1 średnią wielkość gospodarstw indywidualnych w gminach o nasileniu produkcji sadowniczej, tj. posiadających na swym terenie ponad 200 ha sadów. Jeżeli w powierzchni ogólnej średnia mieści się w granicach 2,97 do 5,17 ha, to w powierzchni użytków rolnych następuje znaczne wyrównanie wskaźnika, który wówczas wynosi od 2,29 do 3,44 ha [9].

Powyższa sytuacja rzutuje w poważnej mierze na wielkość sadów i ich towarowy charakter. Płynące stąd ujemne skutki dla rozwoju produkcji sadowniczej mogą być niwelowane przez różne formy zespołowego działania producentów. Jest to problem tym istotniejszy, że na terenie województwa znajdowało się np. w 1976 roku 5402 gospodarstwa bez następców, prowadzących produkcję na obszarze 20 978 ha, tj. ok. 5% powierzchni ogólnej gospodarstw indywidualnych [8]. Istniejące w województwie 49 sadów zablokowanych zajmowało wówczas 598 ha powierzchni i łączyło 295 członków. Ta forma współdziałania produkcyjnego powinna się dalej rozwijać. Większe powierzchnie sadów posiadają również specjalistyczne indywidualne gospodarstwa sadownicze. W 1977 roku było ich 297 i obejmowały one 1161 ha sadów.

Ważnym czynnikiem w produkcji sadowniczej jest dostępna ilość siły roboczej. Sadownictwo jest gałęzią wysoko pracochłonną i nie może być w pełni zmechanizowane. Według M a k o s z a [2] nakład pracy w przeliczeniu na 100 ha sadów i plantacji jagodowych wynosił w badanych przez tego autora gospodarstwach od 25 do 66 osób w pełni zatrudnionych w zależności od wielkości powierzchni tych upraw specjalistycznych. Są to bardzo wysokie wskaźniki w stosunku do przeciętnych dla rolnictwa wielostronnego. Tymczasem województwo nowosądeckie należy do obszarów o ujemnym ruchu migracyjnym. W 1976 roku saldo ruchu wędrownego wynosiło na terenach wiejskich województwa — 4735 osób, przy czym odpływ do miast przekroczył 6000 osób. Na 12 861 osób zamieszkałych w gminie Łącko odpływ ludności do miast w jednym tylko roku 1976 wyniósł 186 osób. Sytuacja ta zmniejsza znacznie potencjalne zasoby pracy w rolnictwie i wskazuje na konieczność intensyfikowania produkcji na drodze kapitałochłonnej.

Odpowiednie warunki ekonomiczne dla produkcji sadowniczej i jej rozwoju zapewnić może prowadzona w sposób kompleksowy wieloletnia kontraktacja. Jej korzyści są obustronne, a spełnienie podstawowego zadania zależy od rzetelności w dotrzymywaniu wzajemnych zobowiązań. Z kontraktacją związane są dodatkowe formy pomocy ze strony jednostki kontraktującej, jak np. opieka agrotechniczna, pomoc w przeprowadzaniu zabiegów oraz różne rodzaje doskonalenia fachowego.

Dalszym czynnikiem warunkującym rozwój produkcji sadowniczej jest zapewnienie jej opłacalności. Zależne to jest tak od zewnętrznych warunków ekonomicznych, jak również od wewnętrznych uwarunkowań produkcyjno-organizacyjnych. Badania Instytutu Sadownictwa wykazały, że w latach 1973—1974 wskaźnik opłacalności przy sadach jabłoniowych wynosił 215% [5]. Równocześnie M a k o s z [2] podaje, że produkcja owoców w warunkach podgórskich jest bardziej opłacalna niż produkcja zboża, roślin przemysłowych i okopowych. Pełne przedstawienie zagadnień związanych z opłacalnością sadownictwa, jakkolwiek bardzo ważne, nie było zamierzone w niniejszym opracowaniu.

V. STYMULUJĄCA ROLA WOJEWÓDZKIEJ SPÓŁDZIELNI OGRODNICZO-PSZCZELARSKIEJ¹ W ROZWOJU SADOWNICTWA

Kontraktacja i skup owoców w województwie nowosądeckim prowadzone były w latach siedemdziesiątych przez trzy organizacje, a mianowicie: Wojewódzką Spółdzielnię Ogrodniczo-Pszczelarską, Podhalańskie Zakłady Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego oraz Wojewódzki Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”. Wiodąca rola w skupie i obrocie hurtowym przypadała spółdzielczości ogrodniczej. W roku 1975 na tę organizację przypadało 54,5% skupu owoców. Równocześnie przez udzielaną pomoc produkcyjną Wojewódzka Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska wpływała w zasadniczy sposób na kształtowanie się wewnętrznych warunków ekonomicznych w gospodarstwach sadowniczych. Pomoc producentom sprowadzała się bowiem do:

- instruktażu i doradztwa fachowego,
- organizacji szkolenia i wycieczek specjalistycznych,
- udzielania bonifikat przy zakupie środków ochrony roślin oraz przy wykonywaniu analiz gleby,
- zapewnienia pierwszeństwa przy zaopatrzeniu w środki produkcji,
- świadczenia usług w zakresie: wypożyczania ciągników i aparatury do ochrony roślin, wykonywania zabiegów fitosanitarnych i agrotechnicznych, karczowania starych nasadzeń sadowniczych, wyrobu siatki ogrodzeniowej, wykonania analiz gleby, naprawy aparatury ochrony roślin i usług transportowych.

Zakres tej pomocy był znaczny. Jak wynika z materiałów sprawozdawczych Spółdzielni, w 1978 roku zorganizowano: 10 kursów kwalifikacyjnych (418)², 4 kursy specjalistyczne (375), szkolenie poza kursami 449 godzin (2719), 14 wycieczek (423) i jedną wystawę (52 wystawców). Ujęta wartościowo pomoc WSOP wynosiła w 1978 roku średnio 486 zł na 1 ha sadu, w tym 1/4 przeznaczona była na wyposażenie punktów skupu, a pozostałe kwoty na różnego rodzaju dopłaty (np. do materiału szkółkarskiego, do środków chemicznych, czy też do usług produkcyjnych). Ten przeciętny wskaźnik obniża może pozornie znaczenie pomocy udzielanej przez Spółdzielnię. W rzeczywistości koncentracja środków w niektórych tylko gospodarstwach pozwalała na tworzenie ekonomicznie mocnych jednostek produkcyjnych.

Istotną sprawą dla efektywnego zagospodarowania wytworzonej produkcji jest właściwa organizacja skupu, przechowanie i rozprowadzenie masy towarowej pomiędzy konsumentów. Wojewódzka Spółdzielnia Ogr-

¹ W roku 1980 w miejsce WSOP utworzono Wojewódzki Związek Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskich.

² W nawiasach podano liczbę uczestników.

niczo-Pszczelarska w Nowym Sączu realizowała ten kierunek działania przez swoje oddziały zlokalizowane w Gorlicach, Limanowej, Nowym Sączu, Nowym Targu i Zakopanem oraz dwa zakłady przetwórcze w Nowym Sączu i Nowym Targu. Biorąc pod uwagę średnioroczny skup owoców z okresu 1976 do 1978 na 1 punkt skupu (stały i sezonowy) należący do WSOP przypadało średnio 462 t owoców. Ilość ta była następująco zróżnicowana w poszczególnych Oddziałach: Nowy Targ 93 t, Gorlice 193 t, Limanowa 425 t i Nowy Sącz 626 t. W 1978 roku Spółdzielnia prowadziła 30 stałych punktów skupu (z tego oddział Limanowa 15, a oddział Nowy Sącz 14) oraz 17 punktów sezonowych. Punkty te czynne były głównie w oddziałach: Gorlice, Nowy Sącz i Limanowa, a 2 również w oddziale Nowy Targ. Na 5 oddziałów jedynie trzy posiadały przechowalnie owoców — te, które skupowały większą ilość masy towarowej.

Na pozostałe instytucje zajmujące się skupem owoców przypadało 20 punktów stałych i 57 punktów sezonowych. Istniejąca sieć punktów skupu jest w zasadzie wystarczająca przy obecnych rozmiarach i rozmieszczeniu produkcji. Stałe punkty skupu są w większości odpowiednio urządzone. Wiele z nich wymaga jednak rozbudowy ze względu na niewielką powierzchnię składowania. Są to bowiem obiekty budowane systemem gospodarczym w latach 1965—1970.

Duża liczba sezonowych punktów skupu znajduje uzasadnienie w dość znacznych wahaniami skupu owoców. Kształtował on się w kolejnych latach na terenie woj. nowosądeckiego następująco: [9]

1975	25,7 tys. t,
1976	54,4 tys. t,
1977	36,9 tys. t,
1978	29,0 tys. t,
1979	36,4 tys. t,
1980	40,9 tys. t.

O realności programów dalszego rozwoju sadownictwa w woj. nowosądeckim mogą świadczyć dotychczasowe dokonania w tym zakresie. W okresie dziesięciolecia 1966—1975 założono 1680 ha nowoczesnych sadów intensywnych jabłoniowych, w tym 518 ha sadów zblokowanych, udzielono 12 mln zł kredytów, 20 mln zł wydano na dopłatę do środków produkcji w ramach funduszu agrotechnicznego instytucji kontraktujących, a gospodarstwa sadownicze zaopatrzone w 150 ciągników³. Są to wybrane tylko przykłady z zakresu sprzyjających dla sadownictwa warunków ekonomicznych w woj. nowosądeckim.

³ Program rozwoju produkcji ogrodnictwa 1976—1980 — Urząd Wojewódzki w Nowym Sączu.

VI. WNIOSKI

Dotychczasowe doświadczenia woj. nowosądeckiego wskazują na dużą rolę warunków ekonomicznych w uruchomieniu rezerw produkcyjnych w sadownictwie, i to na wszystkich odcinkach produkcji oraz obrotu towarowego. W tym miejscu nie sposób przytoczyć wszystkich przedsięwzięć, jakie należy podejmować dla stworzenia jeszcze korzystniejszych relacji pomiędzy czynnikami produkcji.

Do najważniejszych poczynań zaliczyć należy:

1. Rozwój i doskonalenie wszystkich ekonomicznych bodźców produkcji sadowniczej, by w większym stopniu wykorzystać możliwości produkcyjne ziemi sądeckiej i przyczynić się do zwiększenia udziału owoców w strukturze spożycia ludności.

2. Przy sterowaniu rozwojem produkcji sadowniczej należy brać pod uwagę potrzeby wyżywieniowe ludności, zwiększający się zakres przetwórstwa oraz możliwości eksportowe.

3. Konieczna jest poprawa struktury obszarowej jednostek produkcyjnych przez zwiększenie liczby nowoczesnych gospodarstw specjalistycznych oraz tworzenie dalszych sadów zblokowanych.

4. Następować powinien dalszy rozwój form zespołowego działania w produkcji owoców, ich przechowywaniu oraz przetwarzaniu.

5. Czynnikiem stymulującym rozwój sadownictwa nadal powinna być kontraktacja, jako kompleksowy wyraz kształtowania warunków ekonomicznych rozwoju produkcji. Spełni ona swoje zadanie dopiero przy pełnej realizacji zobowiązań przez zawierających umowę kontraktacyjną.

6. Intensyfikacja produkcji sadowniczej będzie nadal możliwa jedynie na drodze kapitałochłonnej. Na opłacalność produkcji wpłynie wzrost plonów z jednostki powierzchni, a także bardziej efektywne wykorzystanie środków.

7. Obowiązkiem społecznym jest pełne i właściwe zagospodarowanie wyprodukowanych owoców. Sprzyjać temu powinny: dalsza rozbudowa i unowocześnienie punktów skupu owoców, bezpośredni ich odbiór od producentów, a także rozbudowa bazy przechowalnictwa w jednostkach zajmujących się obrotem jak również u sadowników.

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Organizacji Handlu Wiejskiego w Rzeszowie Akademii Rolniczej w Krakowie

Wojewódzki Ośrodek Postępu Rolniczego w Boguchwale

- [1] Guzik Cz., Czemerda A., *Przyrodnicze czynniki rozwoju sadownictwa w sądecko-limanowskim rejonie sadowniczym*, „Probl. Zagosp. Ziem Górs.”, z. 25, 1984, s. 133—152.
- [2] Makosz E., *Rozwój sadownictwa w rejonach górskich na przykładzie podkarpackiej bazy sadowniczej*, „Zesz. Probl. Post. Nauk Rol.”, z. 162, 1975, s. 633—640.
- [3] Makosz E., *Przemiany w organizacji i funkcjonowaniu rodzinnych gospodarstw sadowniczych na Podkarpaciu*, „Pr. Inst. Sadown. i Kwiac.”, ser. D, nr 10, 1981, ss. 82.
- [4] Makosz E., Słowik K., *Sadownictwo podgórskie*, PWRiL, Warszawa 1975.
- [5] Michałowicz Z., *Produkcja i zagospodarowanie owoców i warzyw*, „Wiś Współcz.”, nr 10, 1976, s. 11—20.
- [6] Nowowiejski W., *Rozwijamy bazy surowcowe ZPOW*, „Ogrodnictwo”, nr 3, 1977.
- [7] Pieniążek S., *Sadownictwo*, wyd. VII, PWRiL, Warszawa 1978.
- [8] *Rocznik Statystyczny województwa nowosądeckiego 1977*, WUS, Nowy Sącz 1977.
- [9] *Rocznik Statystyczny województwa nowosądeckiego 1981*, WUS, Nowy Sącz 1981.

Kazimierz Zabierowski, Aleksander W. Kostecki

CHARACTERIZATION OF ECONOMIC CONDITIONS FOR FRUIT PRODUCTION IN PROVINCE NOWY SĄCZ

Summary

The authors intend to show the importance of economic conditions for the development of fruit production. They stress that favourable natural conditions alone cannot mobilize reserves in production.

On a background of selected indices of development of fruit growing in province Nowy Sącz the authors present the factors forming the demand of fruit. They considered especially the nutritional needs of the local population as well as one only temporarily present, also, the raw material requirements of fruit-processing industry. The optimum proportions between land, labour, and capital were taken as factors conditioning the development of fruit-farming. A long-term contract for purchasing fruit as well as a guarantee of conditions of rentable production should stimulate this development.

The authors ascertain that a full and proper utilization of produced fruit becomes an obligation in the interest of society. This should be furthered by continued

expansion and modernization of fruit purchase centres, the direct collection of fruit from producers as well as an extension of preservation chambers in purchasing units and in fruit farms.

Institute of Agricultural Economics and Organization of Rural Commerce, Rzeszów,
Agricultural University, Kraków
Voivodeship Center of Agricultural Progress in Boguchwała

Казимеж Заберовски, Александр В. Костэцки

ХАРАКТЕРИСТИКА ЭКОНОМИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ ДЛЯ САДОВОДЧЕСКОГО ПРОИЗВОДСТВА В НОВОСОНЧСКОМ ВОЕВОДСТВЕ

Резюме

Статья преследует своей целью указать значение экономических условий для развития садоводческого производства. Авторы подчеркивают, что одни благоприятные природные условия не в состоянии пустить в ход производственные резервы.

На фоне характеристики избранных показателей развития садоводства в новосончском воеводстве представлены факторы создающие спрос на фрукты. Учтены в особенности питательные нужды населения местного и пребывающего временно, а также сырьевые потребности перерабатывающей промышленности. К факторам, обуславливающим развитие садоводства, зачислены сохранение оптимальных пропорций между землёй, трудом и капиталом. Стимулирующим развитием элементом должна быть многолетняя контракция фруктов и гарантирование условий для рентабельного производства.

Авторы констатируют, что полное и правильное использование выращенных фруктов является обязанностью по отношению к обществу. Способствовать этому должно дальнейшее расширение и модернизация заготовочных пунктов для фруктов, непосредственный их приём от производителей, а также расширение базы хранилищ в предприятиях, занимающихся товарооборотом, как и у садоводов.

Институт экономики сельского хозяйства и организации сельской торговли
в Жешове Сельскохозяйственной Академии в Кракове
Воеводский центр сельскохозяйственного прогресса в Богухвале